

Tarinan kertoo:
Tenho Heikkilä
Kälviä

Isojärvi

Mitenkä mieltää järveksi nyky- ja tuleva ruotsalolainen nykyisenlaisen viljelyslakeuden, kylän keskeisellä alueella? Vain aniharva muistaa sen kauniina järven selkänä saarineen ja niemekkeineen. Koska allekirjoittaneella on vielä omakohtaisia muistikuvia, ja myös tarinoita aikaisemmiltakin ajoilta, niin haluan kertoa niistä ja piirtää mahdollisuuksieni mukaan kuvan tästä vieläkin kauniista kylämaisemastamme.

Isojärvi oli 1930-luvun alkupuolella, jolta minun hämävät muistikuvani piirtyvät, neljä kilometriä pitkä ja noin 500-600 metriä leveä. Se sijoittui pohjoinen-etelä-suuntaisena kapeahkona Kälviänjoen kahden puolen, joskin järven syvämpi osa oli joen pohjoispuolella. Järven pohjois- ja länsiranta oli upeiden niemiä ja lahdekkeiden rikkoma. Näille niemille oli kylän asutus vuosisatoja sitten muodostunut. Korkeat mäet oli raivattu pelloiksi. Mahtavat kiviaidat muistuttavat meitä vielä nytkin satoja vuosia jatkuneesta raivaustyöstä.

Jospa lähdemme kiertämään järveä sen pohjoispäästä. Yritän palauttaa mieliimme, miltä paikka näytti ja mitä on tähän päivään tultaessa muuttunut. Sillä paikalla oli Järven talot. Rannasta vain sata metriä sijaitti kahden talon ja kahden aitan käsittävä suljettu pihapiiri, jonnekka juuri ja juuri mahtui hevosajoneuvolla ajamaan. Muut talusrakennukset olivat asuinrakennusten takana ja ne muodostivat sekavan rykelmän. Järvelle päin katsottuna ensinnä pääty järvelle käsin oli Anna ja Jannes Järven talo. Jannes oli jämerä suomalainen talonpoika ja kalastaja, jonka jälkikasvusta on noussut merkittävä puutarhayrittäjäsuku. Toinen talo, jonka julkisivu oli järvelle päin, oli Maria ja Kalle Järven ja perillisten asuttama. Heidän poikansa Aatun perhe asui heidän kanssaan 1930-luvun alkupuolella siinä. Hänen poikansa, Simo ja Raimo taas, olivat naapureinani miltei jokapäiväisiä leikkikavereitani. Miltei samaan rakennusalueeseen kuului vielä kaksi asuintaloa: Sylvi ja Jalmari ja Hilma ja Antti (Aatun veli) Järven kauppiastalot.

Järvenranta oli asutuksen kohdalla vähän kivikkoinen ja karu. Rannassa veneitä ja pari rakennusta. Sauna ja Järven Janneksen riihi. Nyt tämän kaiken päälle on rakennettu valtavat kasvihuoneet. Vanhat tuparakennukset ovat poissa.

Taloista länteen jatkui ranta samanlaisena aina miltei Porkon taloihin saakka. Sieltä rantaviiva palasi takaisin itään päin, ja väliin muodostui pitkäkö lahdelma, Lankalanperä, kiertäen korkiata Kapun kangasta. Tämän korkean harjumaisen kankaan eteläisessä päässä Järvikylän

komeimmalla paikalla olivat Hakalan talot. Talojen ympäristön upeat rinteet oli raivattu rantaan asti pelloksi, ja pihapiiristä oli esteetön näköala järven selälle. Niin pohjoiseen, itään kuin eteläänkin. Asuinrakennuksia oli kaksi. Ne sijaitsivat kulmittain. Talousrakennuksilla oli saatu syntymään suhteellisen ahdas pihapiiri, joka oli hyvin yleinen rakennusten sijoittelutapa 1600-1800-luvuilla täällä Pohjanmaalla. Nämä vanhat rakennukset ovat vielä pystyssä, ja toisessa asutaankin vielä.

Yksi uusi tupa on noussut paikalle. Asukkaiden sukunimet on muuttuneet, vaikka suvut ovat samat. Olisi ollut tärkeää, että Hakalan nimi olisi säilynyt asukkailla tällä paikalla.

Lähellä Hakalaa, lännen suuntaan, sijaitsee usean talon muodostama Hakunnin rakennusryhmä. Se sijaitsi aikanaan Isojärveen kuuluvan laskujoen pohjoisrannalla. Kauniin maiseman pilaa tänään Isojärven kuivattamiseksi kaivettu kanava.

Talojen kautta kiertelevä kylätie ylitti Kälviäjoen luusuan kohdalta. Joen takana oli aika iso pitkulainen saari. Joen toinen lasku-uoma erotti sen saareksi, takana korkea Salmenkangas. Tämä toinen jokihaara oli matalampivetinen, mutta tulvan aikana sekin virtasi vuolaana alas Koskilahteen, missä joet yhtyivät. Tämä entinen tulvaniitty on tänään suurelta osin Porkon Matin mansikkamaata.

Luusuan jälkeen rantaviiva kaartaa taas etelään ympäri Porrinniemen ja siellä olevan kahden talon ryhmän. Porrin edustalla järvessä on kaunis saari Sevonkari. Sitä kylän nuoriväki piti kesäisenä juhla- ja tanssipaiikkanaan. Isojärvi oli näiltä osin ja tästä etelään matalavetinen ja kaislikon täyttämä. Kesäkuivalla sinne pääsi Porrinniemestä kahlaamalla, kun kääri housunlahkeet ylös ja kietoi hameen helman vyötäisille.

Porrinniemen jälkeen oli aika laaja ruohikkoinen lännenpuoleinen lahdelma, joka sitten rajoittui korkeaan Heikkiniemeen. Niemen eteläkärjessä, korkealla mäellä sijaitsi (ja vieläkin) Heikkiniemen suuri komea talo. Talon saunarantaan saakka ulottui soutukelpoinen avovesi kuivanakin kesänä, joskin veneväylä oli loppuosaltaan tuuheiden sarpatuppaiden reunustana. Heikkiniemen pihalta oli esteetön näköala aina järven pohjoispäähän Järven taloihin saakka.

Heikkiniemestä Isojärvi jatkui vielä etelään aina nykyisen kasitien ja Kajaanintienkin yli, joskin matalana ja sarvikon ja heinikon peittämänä. Kun järvenranta sen jälkeen kääntyi takaisin pohjoiseen, jatkui se epämääräisenä sarvan, kartteikon ja heinikon peittämänä laajana niittyalueena, Jokiniittynä, joksi aluetta silloin kutsuttiin ja jona se vieläkin tunnetaan. Sieltä ruotsalolaiset keräsivät miltei kaiken talviravinnon karjalleen. Ranta-alueilla tämä niitty

rajoittui Kälviänjokeen. Niittyalueella oli paljon saaria, mm. Koivusalo, Äijänsalo, Palosaari, Kuussaaret, Ämpsaari ja Haukkakari.

Joesta pohjoiseen järvi rajoittui korkeaan ja runsaspuustoiseen Isometsä-nimiseen kankaaseen. Järvi oli näiltä osin selvintä ja vähiten kaislikkoista. Tällaisena ranta jatkui lähes kilometrin, jonka jälkeen järvestä haarautui itäänpäin laaja lahti, joka jatkui lähelle Ingalsuon taloja. Se oli Kalsionperä, joka tunnettiin myös Kiililahtena. Molemmat nimet johtuvat lahdelman pohjoisrannalla sijainneesta Kalsionmäen sotilastorpasta. Torpan viimeinen asukas on ruotusotamies Kihl perheineen. Heidän nimestään tulee lahden toinen nimi Kiiliperä. Tämä edellä mainitsemani sotilastorpan viimeinen asukas on mm. Kalevi Uusimäen esi-isä.

Kiiliperä oli suhteellisen kapeasti yhteydessä Isojärveen. Salmen jälkeen oli järvessä kunnan matalikko, osittain saarikin kesäiseen aikaan, Salmenkari nimeltään. Tämän jälkeen järvi rajoittui muutaman sadan metrin matkalta erittäin korkeaan ja jyrkkärantaan Niemenkankaaseen. Tarina kertoo, että kankaan järvenpuoleiseen jyrkänteeseen oli kaivettu kellareita, johonka Järvikylän ihmiset soutivat viljojaan ja muutakin omistamaansa tavaraa sodan ja vainon vuosina kylällä mellastaneilta ryssiltä piiloon.

Niemenkankaan jälkeen onkin järvi tullut melkein kierretyksi. Tultiin Järvivaiheeseen, josta Isojärvi aikoinaan on jatkunut kapeana salmena, myöhemmin tulvaniittynä ja ojana aina kylämme toiseen järveen Vähäjärveen saakka.

Kun jatkaa Järvivaiheesta länteen kääntyvää rantaviivaa pari sataa metriä, ollaankin takaisin Järven talojen sauna- ja venerannassa.

Sellainen oli viime vuosisadan aikainen Isojärvi, joka usean kuivatustoiminnan ja tietysti myös maannouseman vuoksi on nyt raivattuna näyttävä viljelyslakeus. Kaiholla kuitenkin haaveilee siitä kalaisesta ja todella upeasta järvestä, joka näkyi melkein jokaisen asunnon pihapiiriin.

Tenho Heikkilä 2006